

Een verborgen wereld: kinderpornografie op internet

90

Officieel ligt de prioriteit in de strijd tegen kinderpornografie bij de vervaardigers van kinderpornografie, omdat zij direct schade berokkenen aan de betrokken kinderen. In de praktijk lijken echter vooral bezitters van kinderpornografie te worden vervolgd. Door slim gebruik van technieken en jurisdictieverschillen door de technisch meer onderlegde kinderpornografiegebruikers is de vervolging van verspreiders en vervaardigers van kinderpornografie zeer complex en tijdrovend geworden. In dit artikel wordt uitgelegd op welke manieren kinderpornografie via internet wordt verspreid en hoe kinderpornografie wordt aangepakt. Na een beschrijving van de verborgen wereld van kinderpornografie worden suggesties gedaan hoe kinderpornografie effectiever kan worden bestreden.

1. Inleiding

De stormachtige ontwikkeling van het internet in de afgelopen decennia heeft geleid tot een revolutie in de verspreiding van kinderpornografie. Waar eerst kinderpornografie 'onder de toonbank' werd verkocht of via een postbedrijf werd verspreid, kan kinderpornografie nu razendsnel in de vorm van bits en bytes over de hele wereld via het internet worden verspreid. Door de exponentiële groei in de opslagcapaciteit van gegevensdragers² en snellere internetverbindingen kan kinderpornografie in enorme hoeveelheden worden verspreid en gedownload. Collecties van duizenden of tienduizenden afbeeldingen en video's met kinderpornografie komen tegenwoordig veelvuldig voor. Recentelijk zijn zelfs collecties van meer dan een miljoen afbeeldingen en video's met kinderpornografie aangetroffen.³

Ondanks inspanningen van handhavinginstanties over de gehele wereld is het illegale materiaal meer beschikbaar dan ooit. Bij de vervaardiging van kinderpornografie vindt vaak misbruik plaats en de plaatjes blijven oneindig op het internet rondzwerven. Het is dan ook zaak dat kinderpornografie op internet zo effectief mogelijk wordt bestreden. In de praktijk lijken echter vooral bezitters van kinderpornografie te worden vervolgd. In dit artikel wordt beschreven op welke manieren kinderpornografie op internet wordt verspreid. Vervolgens wordt getracht

verklaringen te geven voor de (onwenselijke) focus van opsporingsdiensten op bezitters van kinderpornografie. Ten slotte wordt betoogd hoe kinderpornografie op internet effectiever kan worden bestreden.⁴

2. De uitdijning van de strafbaarstelling van kinderpornografie

Kinderpornografie is een afbeelding met een minderjarige waarop een seksuele gedraging is te zien. Die seksuele gedraging hoeft geen daadwerkelijk misbruik van een minderjarige te zijn, maar kan bijvoorbeeld ook een foto van een geslachtsdeel van een minderjarige zijn, afhankelijk van de manier waarop en de toestand waarin het geslachtsdeel van een minderjarige is weergegeven.⁵

In de jaren zestig en zeventig werd minder afwijzend naar kinderpornografie gekeken dan nu. Een groot deel van het kinderpornografische materiaal dat op internet voorhanden is bestaat dan ook uit scans van naakte minderjarigen uit tijdschriften, zoals 'Lolita', die in de jaren zestig en zeventig breed beschikbaar waren.⁶ Vanaf de jaren tachtig werd men meer bewust van de schadelijkheid van kinderpornografie voor kinderen en ging men mede onder internationale politieke druk kinderpornografie beter handhaven en zwaarder straffen. De laatste twintig jaar hebben organisaties zoals ECPAT ook een rol gespeeld in de bewustwording van de maatschappij over kinderpornografie. Als reactie hierop is in de afgelopen decennia het aantal strafbare handelingen in art. 240b van het Wetboek van Strafrecht (Sr) flink uitgebreid. Op dit moment is het bezitten, vervaardigen, verspreiden, invoeren, doorvoeren, uitvoeren, openlijk tentoonstellen van, betrokken zijn met en toegang verschaffen tot kinderpornografie strafbaar gesteld in art. 240b Sr. Sinds 1998 is het bezit voor 'eigen gebruik' van kinderpornografie na oordeel van de Hoge Raad definitief niet toegestaan.⁷ In de meest recente wetwijziging is het toegang verschaffen van kinderpornografie strafbaar gesteld.⁸ Hierdoor valt ook het online bekijken (via 'streaming video') van kinderporno onder art. 240b Sr.

De strafmaat bij kinderpornografie is in zestien jaar tijd verhoogd van slechts drie maanden gevangenisstraf tot maximaal acht jaar gevangenisstraf, indien er van een

1. Mr. Jan-Jaap Oerlemans is als promovendus verbonden aan eLaw@Leiden, centrum voor recht in de informatiemaatschappij, van de Universiteit Leiden. Daarnaast werkt hij als onderzoeker en juridisch adviseur bij Fox-IT. Met dank aan prof. mr. drs. M.R. Bruning voor haar waardevolle commentaar bij een eerdere versie van dit artikel.
2. Dit zijn (externe) harde schijven, USB-sticks, geheugenkaarten van digitale camera's, etc.
3. Zie bijv. Rb. Rotterdam 9 december 2009, LjN BK6022 en Rb. Rotterdam 10 juni 2009, LjN BI7331.

4. Dit artikel is een bewerking van de scriptie: *Kinderpornografie op internet. Dweilen met de kraan open*. De scriptie is te downloaden via de blog van het Nederlands Juristenblad onder de categorie 'Topscripties'. De scriptie wordt in oktober 2010 in boekvorm uitgegeven door Celsus Juridische Uitgeverij (www.celsusboeken.nl).
5. HR 26 september 2000, NJ 2001, 61.
6. C.S. Groeneveld, 'Kinderporno en ontuchtzaken, problemen bij de opsporing', *Justitiële verkenningen* 2000, (6), p. 80.
7. HR 21 april 1998, NJ 1998, 782.
8. Ter implementering van art. 20 lid 1 sub f van Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik (Verdrag van Lanzarote), *Trb.* 2008, 58.

gedraging zoals beschreven in art. 240b Sr een gewoonte wordt gemaakt.⁹ Er is sprake van een gewoonte als de verdachte gedurende een langere tijd kinderpornografie voorhanden heeft gehad.¹⁰ Daarnaast is het van belang op te merken dat de leeftijdsgrens van zestien jaar is verhoogd naar achttien jaar. Dit is een uitvloeisel van de ratificatie van het ILO-Verdrag betreffende het verbod op en de onmiddellijke actie voor de uitbanning van de ergste vormen van kinderarbeid.¹¹

Tenslotte is het belangrijk op te merken dat sinds 2002 virtuele kinderpornografie strafbaar is gesteld, door toevoeging van het zinsdeel 'of schijnbaar is betrokken' bij art. 240b Sr.¹² Dat betekent dat er geen echte kinderen meer betrokken hoeven te zijn om te spreken van 'kinderpornografisch materiaal'. Een realistisch filmpje op de computer van een individu waarbij een driedimensionaal geanimeerd kind is te zien dat seksuele handelingen verricht met bijvoorbeeld een ander kind of meerderjarige is in principe strafbaar als bezit van kinderpornografie.¹³ Cartoons en andere onrealistische animaties waarbij minderjarigen zijn te zien die seksuele handelingen verrichten vallen voornamelijk niet onder art. 240b Sr.

3. Kinderpornografie op internet

Kinderpornografie wordt niet alleen beschikbaar gesteld via websites. Het internet bestaat namelijk uit meer dan het World Wide Web. Een groot deel van de hoeveelheid kinderpornografie op internet wordt beschikbaar gesteld via peer-to-peer netwerken, virtuele harde schijven en digitale prikborden. Dit is in kaart gebracht in een onderzoek van het Nederlands Forensisch Instituut in 2006. De resultaten van het onderzoek zijn echter nooit gepubliceerd, teneinde te voorkomen dat kinderpornogebruikers op verkeerde ideeën worden gebracht.¹⁴ Toch is het van belang uit te leggen dat kinderpornografie niet alleen via websites wordt verspreid, omdat anders een vertekend beeld van het probleem ontstaat en niet goed geanalyseerd kan worden hoe kinderpornografie het beste kan worden bestreden.

3.1. Peer-to-peer programma's, chatdiensten, virtuele harde schijven en digitale prikborden

Een peer-to-peer programma is een softwareprogramma dat computers met elkaar in verbinding brengt. Een computergebruiker stelt meestal een deel van zijn harde schijf beschikbaar via een gedeelde map en kan vervolgens naar materiaal zoeken en downloaden van andere computers.¹⁵ De verbonden computers vormen samen een peer-to-peer netwerk. Van peer-to-peer netwerken is bekend dat zij op substantiële wijze bijdragen aan de verspreiding van kinderporno.¹⁶ Aangezien de programma's vrijstaan van deelname kan het materiaal ook gemakkelijk door opsporingsambtenaren worden gevonden. Vervolgens hoeven alleen nog de gebruikers worden geïdentificeerd om iemand te veroordelen voor het bezit en de verspreiding van kinderpornografie. Kinderpornogebruikers hebben daarom peer-to-peer netwerken opgericht waarbij zij zelf bepalen wie er wordt toegelaten binnen het netwerk. In deze besloten peer-to-peer netwerken, ook wel 'friend-to-friend netwerken' of 'darknets' genoemd, is de gegevenswisseling niet zichtbaar voor buitenstaanders.¹⁷ Kinderpornografie dat in deze netwerken wordt uitgewisseld is daardoor lastig op te sporen. Kinderpornografie kan ook via chatdiensten zoals Windows Live Messenger en Internet Relay Chat (hierna: IRC) in beperkte hoeveelheden worden uitgewisseld. IRC is in het verleden zelfs gebruikt om live beelden uit te zenden van kinderen die seksueel misbruikt werden.¹⁸

Een virtuele harde schijf is in principe 'opslagruimte' op internet. Kinderporno kan worden geüpload naar een locatie op internet en vervolgens kan iedereen die toegang heeft tot de desbetreffende locatie het materiaal downloaden. Dit kunnen ook conceptmails met een kinderpornografische inhoud zijn die vanaf een webmaildienst (zoals Gmail en Hotmail) worden gedownload. Op dit moment zijn er geen aanwijzingen dat virtuele harde schijven door kinderpornoverzamelaars worden gebruikt. Dit is echter verklaarbaar doordat hier geen structureel zaakonderzoek naar wordt gedaan.¹⁹

In het recente verleden werd kinderpornografie veelvuldig via nieuwsgroepen verspreid. Nieuwsgroepen zijn de online versie van publieke prikborden in bijvoorbeeld supermarkten. Mensen kunnen hier behalve tekst ook afbeeldingen, geluid, video en software op internet zetten. Toegang tot nieuwsgroepen kan via commerciële diensten en internet service providers worden verkregen. Het

9. In de wet van 13 februari 1995, *Stb.* 1995, 575 is de strafbaarstelling van maximaal 3 maanden verhoogd naar 4 jaar gevangenisstraf. Bij wet van 12 juni 2009 (*Stb.* 2009, 245) is de maximum gevangenisstraf verhoogd naar 8 jaar.

10. K. Lünemann e.a., *Kinderen beschermd tegen seksueel misbruik, evaluatie van de partiële wijziging in de zedelijkheidswetgeving*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2006, p. 80.

11. Verdrag betreffende het verbod van de ergste vormen van kinderarbeid inzake de onmiddellijke actie tot uitbanning van deze vormen, *Trb.* 1999, 177.

12. Dit is een uitvloeisel van art. 9 lid 4 Verdrag inzake de bestrijding van strafbare feiten verbonden met elektronische netwerken (Cybercrimeverdrag), *Trb.* 2002, 18. Het is een optionele strafbaarstelling.

13. Zie Rb. 's-Hertogenbosch 4 februari 2008, *LJN* BC3225 m.b.t. virtuele kinderpornografie. Hierbij speelde het overigens wel een rol dat een minderjarige gedwongen werd het filmpje te bekijken en in het filmpje werd aangemoedigd tot het verrichten van seksuele handelingen bij volwassenen.

14. *Aanhangsel Handelingen II* 2005/06, nr. 1126, p. 2.

15. Bekende peer-to-peer programma's zijn KaZaA, Limewire en BitTorrent. W.Ph. Stol e.a., 'Internetcriminaliteit: kinderpornografie in meervoudig perspectief', *Ars Aequi* 2008, (7/8), p. 536.

16. Het begrip 'darknet' dook voor het eerst in een artikel van werknemers van Microsoft: P. Biddle e.a., 'The Darknet and the Future of Content Distribution', Microsoft 2002.

17. P. Jenkins, *Beyond Tolerance, child pornography on the Internet*, New York: New York University Press 2001, p. 78.

18. W.Ph. Stol e.a., *Filteren van kinderporno op internet, een verkenning van technieken en reguleringen in binnen- en buitenland*, WODC, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2008, p. 10, onder verwijzing naar Oosterink en Van Eijk 2006, *Opsporing Kinderpornografie op internet, Een statusoverzicht*, 's-Gravenhage: Ministerie van Justitie.

gebruik van nieuwsgroepen is een van de oudste manieren om kinderporno te verspreiden en te downloaden.²⁰ Echter, in de afgelopen jaren is de beschikbare kinderporno op nieuwsgroepen bijna tot het nulpunt gedaald dankzij de actieve controle van de beheerders van nieuwsgroepen.²¹

3.2. Twee circuits van kinderporno op internet

Op internet bestaan in hoofdlijnen twee verschillende circuits ten aanzien van de verspreiding van kinderporno: commerciële aanbieders met betalende klanten en 'verzamelaars' die onderling materiaal uitwisselen.²² De meeste kinderporno wordt niet vervaardigd in een commerciële sfeer, maar in een huishoudelijke context.²³ Wel heeft er in de laatste vijf jaar een enorme groei aan commerciële productie van internetkinderporno plaatsgevonden.²⁴ De porno wordt soms op 'paysites' (websites waarvoor toegang moet worden betaald) voor financieel gewin aangeboden. Het materiaal op deze websites kan gedownload of meteen bekeken worden, na betaling met bijvoorbeeld een creditcard of een online betalingservice zoals *paypal*. Een groot deel van de productiecentra van kinderporno is te vinden in de voormalige Oostbloklanden.²⁵ Verder wordt veel kinderporno uitgewisseld in zogenaamde 'kinderpornonetwerken'. De kinderporno dient hier veelal als ruilmiddel, zodat kinderpornogebruikers hun collectie verder kunnen aanvullen. Veel kinderpornogebruikers hebben namelijk een verzameldrift, waarbij zij nastreven collecties te completeren van bepaalde 'kinderpornosterren'.²⁶

3.3. Kinderporno op de harde schijf

Kinderporno kan via het internet worden gedownload of direct online worden bekeken via 'streaming video'. Dit laatste betekent dat er op een internetwebsite een filmpje wordt geplaatst dat mensen kunnen bekijken. Zowel het downloaden als het bekijken van kinderporno op internet is strafbaar op grond van art. 240b Sr, omdat dit respectievelijk bezit van kinderporno en het toegang verschaffen tot kinderporno constitueert.

Hierbij moet wel het element 'opzet' worden bewezen. Stevens en Koops hebben voor de strafrechtelijke aansprakelijkheid van digitale kinderporno het volgende criterium geformuleerd: '*Degene op wiens harde schijf kinderporno is aangetroffen, is strafbaar wegens het opzettelijk in bezit hebben van deze kinderporno, indien hij zich bewust is van de aanwezigheid van de bestanden, hierover beschikkingsmacht heeft, en de bedoeling heeft ze in bezit te hebben.*'²⁷ In dit criterium komen de drie elementen naar voren die advocaat-generaal Knigge al eerder had genoemd, namelijk: vastlegging, opzet en een zekere beschikkingsmacht.²⁸

Het komt erop neer dat de opzet moet blijken uit de 'actieve bemoeienis met kinderporno' van de computergebruiker.²⁹ Indien er bewust op zoek is gegaan naar kinderporno, dan wordt het bezit daarvan doorgaans aangenomen.³⁰ Is er incidenteel 'per ongeluk' geklikt op een link en kwam men op een kinderporno-website terecht, dan wordt opzet door de computergebruiker meestal niet aangenomen. Voor deze groep geldt volgens Stevens en Koops: 'niet strafbaar, tenzij'. Zodra de verdachte meer bemoeienis met kinderporno lijkt te hebben dan incidenteel, slaat de standaard al snel om naar 'strafbaar, tenzij'.³¹ De bemoeienis van de gebruiker met kinderporno kan heel duidelijk zijn doordat de kinderporno keurig is gecategoriseerd in mappen op de harde schijf. Zijn de bestanden gewist, dan kan de actieve bemoeienis bijvoorbeeld ook blijken uit de surfgeschiedenis, zoekgeschiedenis, creditcardbetalingen of de tijdelijke internetbestanden van de gebruiker. Met digitaal forensisch onderzoek kunnen zelfs verwijderde bestanden weer tevoorschijn worden gehaald.

Duidelijk is dat de harde schijf een sleutelrol speelt in het bewijzen van de actieve bemoeienis met kinderporno. Met slechts beperkt digitaal onderzoek kan een persoon relatief gemakkelijk vervolgd en veroordeeld worden voor het bezit van of toegang verschaffen tot kinderporno.

4. Prioritering

De Aanwijzing³² en Richtlijn kinderporno³³ dienen als richtlijn voor het Openbaar Ministerie voor de vervolging in kinderpornozaken. In de aanwijzing en richtlijn wordt een hoge prioriteit gegeven aan (pre)puberale kinderporno, kinderporno waar geweld in

20. M.T. Britz, *Computer forensics and cyber crime: an introduction*, tweede druk, Upper Saddle River NJ: Pearson 2009, p. 40.

21. W.Ph. Stol, 'Trends in Cybercrime', *Justitiële verkenningen* 2004, (8), p. 90.

22. Zie ook W.Ph. Stol e.a., 'Internetcriminaliteit: kinderporno op internet: een meervoudig perspectief', *Ars Aequi* 2008, (7/8), p. 537.

23. Zie ook M. Taylor & E. Quayle, *Child pornography: an internet crime*, Hove: Brunner-Routledge 2003, p. 162.

24. Y. Akdeniz, *Internet Child Pornography and the Law, National and International Responses*, Ashgate 2008, p. 6.

25. Politie, landelijk project kinderporno, *Verbeterprogramma Kinderporno, op beeld vastgelegd seksueel misbruik van kinderen* 2008, p. 11.

26. Zie ook M. Taylor & E. Quayle, *Child pornography: an internet crime*, Hove: Brunner-Routledge 2003, p. 16, R.C. van der Hulst, R.J.M. Neve, *High-tech crime, soorten criminaliteit en hun daders*, WODC, Meppel: Boom Juridische Uitgevers 2008, p. 96 en K. Lünemann e.a., *Kinderen beschermd tegen seksueel misbruik, evaluatie van de partiële wijziging in de zedelijkheidswetgeving*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2006, p. 123.

27. L. Stevens & E.J. Koops, 'Opzet op de harde schijf: criteria voor opzettelijk bezit van digitale kinderporno', *DD* 2009, (51), p. 689.

28. HR 28 februari 2006, *LJN* AU9104, r.o. 15 (concl. A-G Knigge).

29. L. Stevens & E.J. Koops, 'Opzet op de harde schijf: criteria voor opzettelijk bezit van digitale kinderporno', *DD* 2009, (51), p. 695.

30. Zie bijv. HR 11 september 2007 *LJN* BA6316, Rb. Groningen 28 januari 2008, *LJN* BC3529 en HR 30 september 2008 *LJN* BD4872.

31. L. Stevens & E.J. Koops, 'Opzet op de harde schijf: criteria voor opzettelijk bezit van digitale kinderporno', *DD* 2009, (51), p. 691.

32. Aanwijzing kinderporno (art. 240b Sr), *Stcrt.* 2007, 162.

33. Richtlijn kinderporno, College van procureurs-generaal, *Stcrt.* 2007, 79.

het spel is, kinderporno waarbij sprake is van een 'evidente afhankelijkheidsrelatie' en ten slotte aan de grootschalige verspreiding en commerciële productie van postpuberale kinderporno. De prioriteitsstelling in de aanwijzing en richtlijn kinderpornografie kunnen richting geven aan de hoeveelheid tijd en capaciteit dat er in zaken geïnvesteerd moet worden. Bij zowel de politie als het OM is namelijk slechts een beperkte capaciteit beschikbaar en die capaciteit moet zo goed mogelijk worden benut. Over de verklaring van het onderscheid in prioritering tussen bezitters, verspreiders en vervaardigers wordt in de richtlijn het volgende gezegd:

In dit kader dient enkel het bezit hebben van pornografisch materiaal minder zwaar te worden aangerekend dan de (grootschalige) verspreiding of de productie van kinderpornografisch materiaal of (de zwaarste categorie binnen dit criterium) het op professionele manier verspreiden van of produceren van materiaal. Alhoewel ook het bezit van kinderporno al bijdraagt aan de instandhouding van een 'markt' voor kinderpornografisch materiaal, leveren laatstgenoemde activiteiten de relatief grootste bijdragen aan de instandhouding van een 'markt' voor kinderpornografisch materiaal, de seksuele exploitatie van kinderen en de voortdurende van het slachtofferschap van misbruikte kinderen.³⁴

Het gegeven dat het wenselijk is verspreiders en distributeurs te vervolgen in plaats van bezitters is niet nieuw. Al in 1999 was een van de conclusies van het onderzoek naar kinderpornografie van De Savornin Lohman en anderen dat het wenselijk was strafrechtelijk op te treden tegen de commerciële en professionele distributie en de grootschalige ruilhandel in kinderporno.³⁵ De demissionaire Minister van Justitie Hirsch Ballin heeft in 2009 tevens aangegeven zich te willen richten op de producenten van kinderpornografie.³⁶

4.1. **Naleving prioriteitsstelling**

In de praktijk komt weinig van de hierboven beschreven prioriteitsstelling terecht. In 2008 en 2009 gingen de meeste zaken puur om het bezit van kinderpornografie en dat was ook het enige dat in deze zaken ten laste werd gelegd en bewezen is.³⁷ Dit resultaat wordt ook in andere bronnen bevestigd. Lünemann en anderen zeggen hier in hun rapport het volgende over: 'Alle respondenten wijzen erop dat meestal eindgebruikers worden vervolgd en

*dit blijkt eveneens uit het dossieronderzoek.*³⁸ Dat de focus van de vervolgingen in de praktijk ligt bij de bezitters van kinderpornografie blijkt verder ook uit het Verbeterprogramma³⁹, de Korpsmonitor⁴⁰ en de website van het ministerie van Justitie.⁴¹

Een focus op de bezitter van kinderporno is naar mijn mening niet wenselijk. In par. 3 is uiteengezet dat de kinderpornomarkt op internet door twee groepen in stand wordt gehouden, namelijk door commerciële verspreiders en kinderpornogebruikers in besloten netwerken. Verschillende deskundigen wijzen erop dat in dit soort besloten kinderpornonetwerken extreme kinderpornografie uitgewisseld wordt en dat in deze netwerken de 'echte pedofielen' te vinden zijn.⁴² Dit zijn de daders en het materiaal waar in de Aanwijzing en Richtlijn kinderpornografie een hoge prioritering wordt gegeven en hier moeten politie en justitie haar beleid op aanpassen. Bovendien wordt in besloten netwerken en op commerciële websites vaak nieuw materiaal aangeboden. Nieuw materiaal is zeer begeerlijk materiaal. De kinderpornografie moet geproduceerd worden en vaak worden tijdens dit proces kinderen misbruikt waarbij kinderen psychische en fysieke schade oplopen. Daarom is het belangrijk dat het OM en de politie zich op deze groepen richten.⁴³ Door het aanpakken van de bron stopt de misbruik van de daders en kunnen slachtoffers wellicht hulpverlening worden geboden. Hiermee samenhangend kan nog als argument aangevoerd worden dat lang niet alle bezitters van kinderporno ook pedofielen zijn. Soms wordt het materiaal 'slechts' gedownload. Gezien het centrale doel van art. 240b Sr – het voorkomen van kindermisbruik – zou het niet logisch zijn het opsporingsonderzoek teveel op bezitters te concentreren. In die zaken waar aanwijzingen zijn van kindermisbruik wordt (terecht) te allen tijde 'doorgerechercheerd'.⁴⁴

Steeds vaker zien we dat jongeren bijvoorbeeld via hun 'smartphone' naaktfoto's van hun minderjarige vriend of vriendin naar andere jongeren sturen. In principe consti-

34. Idem, p. 5.

35. J. de Savornin Lohman e.a., *Wetgeving Gewogen, Evaluatie van wet- en regelgeving inzake kinderpornografie*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, p. 14.

36. *Kamerstukken II 2008/09, 31 700 VI, nr. 130, p. 1: 'Deze constatering noopt tot de hierna beschreven verlegging van de focus in opsporing van 'bezit' naar 'productie'.*

37. Dit is gebaseerd op de analyse van 274 uitspraken op www.rechtspraak.nl op de zoekterm '240b' in het tijdsbestek van 2000 tot en met 2009. Het jurisprudentieoverzicht is te vinden in de bijlage van de scriptie 'Kinderpornografie op internet. Dweilen met de kraan open'.

38. K. Lünemann e.a., *Kinderen beschermd tegen seksueel misbruik, evaluatie van de partiële wijziging in de zedelijkheidswetgeving*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2006, p. 108.

39. Politie, landelijk project kinderporno, *Verbeterprogramma Kinderporno, op beeld vastgelegd seksueel misbruik van kinderen 2008*, p. 14.

40. D. Janssen & P. Reijnders, *Stand van zaken 2009, Korpsmonitor Kinderporno, Landelijk beeld*, versie 1.1., 18 november 2009, p. 20.

41. www.justitie.nl/onderwerpen/criminaliteit/cybercrime/kinderporno/aanpak-door-politie/index.aspx 'Momenteel ligt de focus bij de opsporing van kinderporno vooral bij de eindgebruikers (de downloaders of bezitters) van kinderporno.' (Laatst geraadpleegd op 15 oktober 2009).

42. P. Jenkins, *Beyond Tolerance, child pornography on the Internet*, New York: New York University Press 2001, p. 71 en beveiligingsexpert Roland Vergeer van Fox-IT in een interview van het televisieprogramma *Een Vandaag* (beschikbaar via: www.eenvandaag.nl/criminaliteit/32233/de_jacht_op_kinderporno (laatst bekeken op 16-01-2010)).

43. Zie ook Stol e.a. 2008, p. 115, geïnterviewde zedenrechercheurs vertellen: 'Het is effectiever om de bron te zoeken en weg te nemen, dan om je te richten op de eventuele downloaders van kinderpornografisch materiaal.'

44. Brief van de Minister van Justitie aan de Tweede Kamer, 25 maart 2009, bijlage bij *Kamerstukken II 2008/09, 31 700 VI, nr. 114, p. 2.*

tueert dat de verspreiding van kinderpornografie zoals strafbaar gesteld in art. 240b Sr. Door vervolgens de afbeelding op de mobiele telefoon te bewaren is er tevens sprake van het bezit van kinderpornografie. Uit het onderzoek van Leukfeldt en anderen blijkt dat bijna een kwart (23,8%) van de onderzochte groep kinderpornoverdachten in de leeftijdsgroep van 12-24 jaar valt.⁴⁵ Mijns inziens zijn dit geen zaken waar politie en justitie haar beperkte capaciteit voor moeten inzetten. De toenmalige Minister van Justitie Korthals heeft tijdens de parlementaire behandeling waarbij de leeftijdsgrens van kinderpornografie van zestien tot achttien jaar werd verhoogd opgemerkt dat het niet de bedoeling is dat minderjarigen die vrijwillig seksuele handelingen met elkaar hebben verricht en dit hebben vastgelegd worden gestraft. Korthals rekende erop dat het Openbaar Ministerie hierover de juiste beslissingen zou nemen.⁴⁶ Met een overheids-campagne zouden pubers en adolescenten erop gewezen moeten worden dat dit gedrag strafwaardig is en de privacy van de betrokkenen aantast, maar mijns inziens is het geen goed idee deze mensen via het strafrechtelijk circuit aan te pakken. De focus zou moeten blijven liggen op die vormen van kinderpornografie waar de Aanwijzing en Richtlijn kinderpornografie de meeste prioriteit aan verlenen. Tevens zou er naar mijn mening geen capaciteit verleend moeten worden aan virtuele kinderpornografie. Zoals gezegd hoeven er bij deze vorm van kinderporno geen echte kinderen bij betrokken te zijn, wat inhoudt dat kinderen door de productie hiervan geen direct schade ondervinden. De beperkte capaciteit bij politie en justitie kan naar mijn mening op betere manieren worden ingezet.

5. Opsporingspraktijk

Er is een tendens zichtbaar dat de handel in kinderporno verschuift naar locaties op internet waar de informatie moeilijker te observeren is.⁴⁷ Kinderpornegebruikers maken namelijk steeds vaker slim gebruik van nieuwe technische mogelijkheden en verschillende jurisdicties en dat frustreert de opsporing. Politie en justitie kunnen maar moeilijk omgaan met deze complexe vorm van cybercrime en dat hangt samen met de geringe kennis over cybercrime en de opsporingspraktijk in Nederland. Daarnaast speelt de beperkte opsporingscapaciteit een belangrijke rol, in combinatie met de politieke druk om zoveel mogelijk zaken af te handelen.

5.1. Slim gebruik van technieken en jurisdictieverschillen

Kinderpornegebruikers kunnen gebruikmaken van technieken om op een anonieme manier van het internet gebruik te maken.⁴⁸ Internetgebruikers zijn namelijk identificeerbaar via hun IP-adres. Dit is een uniek nummer dat aan computers wordt toegewezen zodra zij in verbinding staan met het internet. Wordt het IP-adres veranderd, dan zijn internetgebruikers een stuk lastiger op te sporen. Het is overigens belangrijk te realiseren dat niet alleen kinderpornografiegebruikers van technieken gebruikmaken teneinde op een anonieme manier van het internet gebruik te maken. Journalisten en mensen die om andere (legitieme) redenen hun privacy willen beschermen maken hier tevens dankbaar gebruik van. Ten tweede bemoeilijken technieken de opsporing van kinderpornografie, waarbij het internetverkeer 'onherkenbaar' wordt gemaakt. Het verkeer kan bijvoorbeeld versleuteld worden. Dit houdt in dat het verkeer door middel van een wiskundig algoritme gecodeerd en onherkenbaar wordt gemaakt.⁴⁹ Opsporingsdiensten kunnen dit verkeer niet aftappen zonder het algoritme te kraken of kennis van de sleutel die het algoritme ontcijfert. Het kraken van moderne versleuteltechnieken is zeer lastig, zo niet onmogelijk geworden. Bovendien kunnen kinderpornografieafbeeldingen met zogenaamde 'steganografie-technieken' worden verstopt in onschuldige afbeeldingen. Het lijkt dan net alsof onschuldige afbeeldingen over het internet worden verspreid, terwijl het eigenlijk kinderpornografische afbeeldingen zijn.⁵⁰

Ten derde maken sommige kinderpornografiegebruikers slim gebruik van jurisdictieverschillen. Het internet is namelijk niet gebonden aan grenzen. Een groot deel van het kinderpornografische materiaal bevindt zich op servers in het buitenland. Dit kan de opsporing van kinderpornografie flink bemoeilijken. Kinderpornografie op een bepaalde computer wordt soms binnen een paar uur van een computer in land A alweer verplaatst naar een computer in land B. Dit frustreert de opsporing, omdat de inzet van opsporingsbevoegdheden van de Nederlandse politie en justitie bij de grens ophoudt. Dit geldt ook voor opsporingshandelingen in de virtuele wereld.⁵¹ Door middel van een rechtshulpverzoek aan een ander land mogen opsporingsbevoegdheden soms toch worden ingezet. Rechtshulpverzoeken brengen echter altijd vertraging met zich mee. Voor de bestrijding van kinderpornografie en andere vormen van cybercrime is in art. 35 van het Cybercrimeverdrag de verplichting aan de verdragsstaten opgelegd een contactpunt te creëren dat 24

45. E.R. Leukfeldt, M.M.L. Domenie & W.Ph. Stol, *Verkenning cybercrime in Nederland 2009*, Veiligheidstudies, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2010, p. 163.

46. *Kamerstukken II 2000/01*, 27 745, nr. 3 (MvT), p. 5.

47. W.Ph. Stol, 'Trends in Cybercrime', *Justitiële verkenningen* 2004, (8), p. 88.

48. Bijv. via proxy servers en zogenaamde 'Tor-netwerken'. Dit zijn technieken die het IP-adres van een internetgebruiker veranderen.

49. Zie uitgebreid B.J. Koops *Verdachte en ontsleutelplicht: hoe ver reikt nemo tenetur?* Deventer: Kluwer 2000 (ITeR-Reeks, nr. 31).

50. Zie ook G.L.M. van den Eshof e.a., *Opsporing van verborgen informatie*, 's-Gravenhage: Sdu Uitgevers 2002 (ITeR-Reeks, nr. 56), p. 75.

51. H.W.K. Kaspersen, 'Het Cybercrime-verdrag van de Raad van Europa', in: B.J. Koops, *Strafrecht en ICT* (monografieën recht en informatietechnologie), deel 1, tweede druk, Den Haag: Sdu Uitgevers 2007, p. 167.

uur per dag, zeven dagen per week beschikbaar is voor het afhandelen van rechtshulpverzoeken. Het blijft echter afhankelijk van de prioriteitsstelling van kinderpornografie in het land waar een rechtshulpverzoek is uitgezet hoe snel en adequaat op een rechtshulpverzoek wordt gereageerd.

5.2. Kennisgebrek over cybercrime

Kinderpornogebruikers die niet van dit soort technieken en jurisdictieverschillen gebruikmaken, zijn gemakkelijker op te sporen en te vervolgen en dat speelt de opsporing in de kaart.⁵² Het onderzoek van Lünemann en anderen toont bijvoorbeeld aan dat de meeste verdachten 'de kleine jongens' zijn.⁵³ De Korpsmonitor van 2009 spreekt tevens van een focus op de 'eenvoudige' downloader.⁵⁴

Bovendien wordt er vooral reactief opgespoord. In 2006 bleek uit meer dan de helft van de door Lünemann en anderen geanalyseerde dossiers dat de opsporingsonderzoeken waren gestart naar aanleiding van meldingen van burgers. Het ging bijvoorbeeld om computerreparateurs die kinderporno op een harde schijf aantreffen.⁵⁵ Soms zijn meldingen van het Meldpunt Kinderporno op Internet startpunt van een zaak.⁵⁶ Uit het onderzoek van Lünemann en anderen bleek dat slechts in een kwart van de zaken de verdachte in beeld kwam na gericht onderzoek van de politie zelf.⁵⁷ De reden dat er weinig zaken door de politie zelf worden aangevangen is volgens verschillende wetenschappers de geringe kennis bij de politie over de bestrijding van cybercrime.⁵⁸ Ik deel deze mening, al is het wel zo dat de overheid zich de laatste jaren hard inspant om haar achterstand op het gebied van computercriminaliteit in te halen. Onderdeel daarvan is het Programma Aanpak Cybercrime van de politie en Intensiveeringprogramma Cybercrime van het Openbaar Ministerie.

5.3. Capaciteitsprobleem

De derde verklaring voor de focus op de bezitter is de grote politieke druk die ligt op politie en justitie om zoveel mogelijk zaken af te handelen. Het vervolgen van

bezitters vergt veel minder capaciteit dan het vervolgen van verspreiders en vervaardigers van kinderpornografie. Bewijzen dat er sprake is van de verspreiding en vervaardiging van kinderporno is veel kostbaarder (zowel in tijd als geld), want het vereist enige mate van doorrechercheren en een uitgebreider digitaal onderzoek is daarbij noodzakelijk.⁵⁹ Met de huidige capaciteit is het niet mogelijk zowel veel zaken te 'draaien' op art. 240b Sr als een focusverschuiving van bezitters naar verspreiders en vervaardigers te bewerkstelligen. Bovendien moet er nog een flinke werkvoorraad weggewerkt worden.⁶⁰ Demissionair Minister van Justitie Hirsch Ballin heeft in september 2009 besloten tijdelijk de rechnercapaciteit uit te breiden op bovenregionaal niveau, specifiek voor de aanpak van kinderpornografie. De hoogste prioriteit wordt hierbij gegeven aan het terugdringen van de werkvoorraad en niet het verleggen van de focus van de bezitter naar de verspreider en vervaardiger van kinderporno.⁶¹

6. Effectief bestrijden van kinderpornografie op internet

Het zou onjuist zijn ons bij de situatie neer te leggen en vooral op bezitters te richten, simpelweg omdat het lastiger is verspreiders en vervaardigers op te sporen en te vervolgen. Niet voor niets is de prioritering zo gesteld dat het wenselijker is verspreiders en vervaardigers te vervolgen in plaats van bezitters van kinderpornografie. Met de inzet van bijzondere opsporingsbevoegdheden, onderzoek naar georganiseerde verbanden en (internationale) samenwerking met andere opsporingsdiensten zou kinderpornografie door opsporingsdiensten effectiever kunnen worden aangepakt.

6.1. Opsporingsbevoegdheden

De maximale straf op kinderpornografie is acht jaar en dat heeft tot gevolg dat de zwaarste bijzondere opsporingsbevoegdheden mogen worden ingezet. Het voert te ver in dit artikel alle relevante bijzondere opsporingsbevoegdheden uiteen te zetten. Wel zullen er een paar voorbeelden worden genoemd.⁶²

Indien de verdachte is geïdentificeerd kan men bijvoorbeeld met een internettap op grond van art. 126m of 126t van het Wetboek van Strafvordering (Sv) het binnenkomende communicatieverkeer analyseren en in kaart brengen. Dit kan belangrijk bewijsmateriaal of inlichtingen opleveren, wat noodzakelijk is voor een veroordeling

52. Zie ook W.Ph. Stol, 'Trends in Cybercrime', *Justitiële verkenningen* 2004, (8), p. 78.

53. K. Lünemann e.a., *Kinderen beschermd tegen seksueel misbruik, evaluatie van de partiële wijziging in de zedelijkheidswetgeving*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2006, p. 108.

54. D. Janssen & P. Reijnders, *Stand van zaken 2009, Korpsmonitor Kinderporno, Landelijk beeld*, versie 1.1., 18 november 2009, p. 20: 'Door capaciteitsgebrek is de focus van de politie noodgedwongen gericht op de aanpak van de 'eenvoudige' downloader (vaststellen van bezit) en minder gericht op het traceren van slachtoffers en misbruikers.'

55. K. Lünemann e.a., *Kinderen beschermd tegen seksueel misbruik, evaluatie van de partiële wijziging in de zedelijkheidswetgeving*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2006, p. 121.

56. Mensen kunnen bij het meldpunt een melding doen van kinderporno op internet, zie www.meldpuntkinderporno.nl.

57. K. Lünemann e.a., *Kinderen beschermd tegen seksueel misbruik, evaluatie van de partiële wijziging in de zedelijkheidswetgeving*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2006, p. 122.

58. Zie bijv. W.Ph. Stol, H.W.K. Kaspersen, J. Kerstens, E.R. Leukfeldt, A. Lodder, 'Internetcriminaliteit: kinderpornografie in meervoudig perspectief', *AA* 2008, (7/8), 538.

59. Politie, landelijk project kinderporno, *Verbeterprogramma Kinderporno, op beeld vastgelegd seksueel misbruik van kinderen*, 2008, p. 16: 'Let wel: de vereiste capaciteit is afhankelijk van de gekozen focus. Wordt de nadruk verlegd van downloaders naar slachtoffers, misbruikers, betrokken dienstverleners, producenten en commerciële verspreiders dan kost dat meer tijd.'

60. Kamerstukken II 2009/10, 32 123 VI, nr. 79, p. 4.

61. Kamerstukken II 2009/10, 32 123 VI, nr. 79, p. 3.

62. Zie voor een uitgebreider overzicht J.J. Oerlemans, *Kinderpornografie op internet. Dweilen met de kraan open*, Universiteit van Amsterdam, hoofdstuk 6.

respectievelijk het opsporingsproces. Tevens bestaat bijvoorbeeld nog de mogelijkheid gegevens van een instelling of bedrijf te vorderen bij de verdenking van kinderpornografie. Identificerende gegevens kunnen bijvoorbeeld bij banken of internet-serviceproviders op grond van art. 126nc en 126uc Sv door een opsporingsambtenaar worden opgevraagd. Met deze bevoegdheid kunnen de administratieve kenmerken van een persoon worden opgevraagd, zoals het rekeningnummer en een klantnummer van de verdachte. Als bij de registratie op internet het IP-adres vastgelegd wordt kan dit tevens opgevraagd worden. Op grond van art. 126nd en 126ud Sv kan de officier van justitie 'overige gegevens' zoals creditcardgegevens vorderen. Met creditcardgegevens moet wel voorzichtig worden omgegaan, omdat altijd de mogelijkheid bestaat dat met 'gehackte creditcards' is betaald.⁶³

6.2. Opsporing naar georganiseerde verbanden

Opsporingsbevoegdheden mogen pas ingezet worden als er sprake is van een 'redelijk vermoeden'. Echter, bij de opsporing van verspreiders van kinderporno in een besloten netwerk of bij de opsporing van vervaardigers van commerciële kinderpornografie in georganiseerd verband kunnen al bij *aanwijzingen* van deze delicten bijzondere opsporingsbevoegdheden ingezet worden. Deze fase van opsporing wordt 'vroegsporing' genoemd.⁶⁴ In de praktijk wordt de mogelijkheid tot vroegsporing niet op grote schaal toegepast. Een belangrijke reden daarvoor is dat veel onderzoeksvoorstellen worden opgebouwd rondom een verdenking. In dat geval is er startinformatie met concrete aanwijzingen over gepleegde misdrijven en verdachten beschikbaar. Het primaire doel van het opsporingsonderzoek blijft hier beperkt tot het ophelderen van een concreet misdrijf.⁶⁵ Vroegsporing biedt echter aanzienlijke voordelen. Justitie kan van een criminele organisatie verbanden onderzoeken en de omvang, structuur, leden en criminele activiteiten in beeld brengen, zonder dat een concrete verdenking ten aanzien van een van de leden van het veronderstelde verband hoeft te bestaan.⁶⁶ De wetgever heeft beoogd met vroegsporing de mogelijkheden voor het doen van onderzoek naar georganiseerde criminaliteit uit te breiden. De veronderstelling is dat deze vormen van criminaliteit voor politie en justitie verborgen blijven en dat is precies wat er bij kinderpornografie op internet gebeurt. Naar mijn mening zou de mogelijkheid tot politieke infiltratie op grond van art. 126p Sv bij de verdenking van art. 240b Sr in georganiseerd verband goed toegepast

kunnen worden. Het is daarbij wel belangrijk dat minder extreem of 'ouder materiaal' wordt uitgewisseld indien dat nodig is om geaccepteerd te worden in een netwerk. Bovendien mag het illegale materiaal niet in eerste instantie worden aangeboden door de opsporingsambtenaar in verband met het Taloncriterium.⁶⁷

Vroegsporing biedt de mogelijkheid een groep van vervaardigers van kinderpornografie in kaart te brengen en uiteindelijk die verdachten te vervolgen die het meest van belang zijn.⁶⁸ Dit levert daadwerkelijk een effectieve aanslag op de organisatiestructuur en kinderen worden hiermee beschermd tegen uitbuiting door criminele organisaties.

6.3. Interregionale en internationale samenwerking

Vanwege specialistische kennis die opsporing op internet vergt en het bovenlokale karakter van het internet worden grotere zaken al snel op landelijk niveau aangepakt.⁶⁹ Voor deze landelijke aanpak is het KLPD-team Bestrijding Kinderpornografie gecreëerd. De bestrijding van kinderpornografie behoort echter niet tot het takenpakket van het Landelijk Parket van het Openbaar Ministerie. Het zou daar wellicht wél goed op zijn plaats zijn vanwege het vaak technisch complexe en internationale karakter van het probleem.

Nederland zou ook vaker kunnen participeren in een 'joint investigation team'. Op grond van onder andere art. 13 van het Europese Rechtshulpverdrag⁷⁰ kan dit multilaterale samenwerkingsverband worden opgezet. In het gezamenlijke opsporingsteam mogen ambtenaren van Europol, Eurojust en derde landen (zoals de Verenigde Staten) deelnemen. Een van de grote voordelen van een gezamenlijk opsporingsteam is dat het de grenzen van lidstaten van de deelnemende lidstaten mag overtreden, afhankelijk van de noodzakelijkheden van de operaties.⁷¹ Binnen het team is bovendien een vrije uitwisseling van informatie mogelijk. De benodigde informatie kunnen de leden van het team verzoeken en verkrijgen van hun eigen autoriteiten.⁷² Kortom, de voordelen van een dergelijk samenwerkingsverband zijn groot.

63. Creditcardnummers worden op de zwarte markt op internet namelijk voor een paar euro verkocht en hiermee kan vervolgens kinderporno op naam van iemand anders via paysites worden aangeschaft.

64. G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, zesde druk, Deventer: Kluwer 2008, p. 258.

65. M. Krommendijk, J. Terpstra & P.H. van Kempen, *De Wet BOB: Titel IVa en V in de praktijk. Besluitvorming over bijzondere opsporingsbevoegdheden in de aanpak van georganiseerde criminaliteit*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2009, p. 132.

66. Idem, p. 134.

67. Dit criterium houdt in dat de verdachte niet tot andere strafbare feiten mag worden gebracht dan diens opzet van tevoren was gericht.

68. Zie ook M. Krommendijk, J. Terpstra & P.H. van Kempen, *De Wet BOB: Titel IVa en V in de praktijk. Besluitvorming over bijzondere opsporingsbevoegdheden in de aanpak van georganiseerde criminaliteit*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2009, p. 140.

69. W.Ph. Stol e.a., 'Internetcriminaliteit: kinderpornografie in meervoudig perspectief', *AA* 2008, (7/8), p. 538.

70. Overeenkomst, door de Raad vastgesteld overeenkomstig art. 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, met verklaringen; Brussel, 29 mei 2000, *Trb.* 2000, nr. 96.

71. A.H. Klip, *European Criminal Law, An Integrative Approach*, Ius Communitatis Series, tweede druk, Antwerp-Oxford-Portland: Intersentia 2009, p. 400.

72. Idem, p. 400.

7. Conclusie

In de loop der jaren is kinderpornografie uitgegroeid tot een ernstig misdrijf met een internationale dimensie, waarbij niet zelden georganiseerde misdaad in het spel is.

Door gebruik van technieken om het internetverkeer met kinderporno te verhullen en slim gebruik van jurisdictieverschillen speelt een groot deel van de handel in kinderpornografie zich in een verborgen wereld af. Politie en justitie moeten niet de gemakkelijkste weg kiezen en zoveel mogelijk zaken afhandelen door vooral eenvoudige bezitters te vervolgen. Niet voor niets bestaat er een officiële prioritering voor het vervolgen op grond art. 240b Sr.

Door verspreiders en vervaardigers van kinderpornografie te vervolgen wordt kinderpornografie bij de bron aangepakt en daarmee wordt het beste gehandeld naar de ratio van art. 240b Sr: *het beschermen van kinderen*. Zaken met weinig prioriteit op basis van de Richtlijn en Aanwijzing kinderpornografie kunnen het beste geseponeerd worden.

De inzet van bijzondere opsporingsbevoegdheden is bij de vervolging van verspreiders en vervaardigers van cruciaal belang. Dit kost echter wel meer geld en capaciteit, waardoor een capaciteitsuitbreiding met technisch goed onderlegde internetrechercheurs noodzakelijk lijkt. Tevens zouden de bevoegdheden bij onderzoek naar georganiseerde verbanden vaker overwogen moeten worden en biedt een 'joint investigation team' interessante voordelen.

De samenleving moet zich niet blind staren op het vervolgen van zoveel mogelijk mensen die met kinderpornografie te maken hebben. Er bestaan verschillende gradaties van kinderpornografie en niet iedere downloader van kinderporno is een pedofiel. Voor particuliere organisaties die zich met de bestrijding van kinderporno bezighouden en andere professionals is het goed dit te realiseren. Door de beperkte capaciteit bij politie en justitie moeten nu eenmaal keuzes gemaakt worden. Alleen dan kan kinderpornografie op internet effectief worden bestreden en worden minderjarige slachtoffers het beste beschermd.